

De Victorine van Schaick prijzen 2023

De doelstelling van de 'Stichting Victorine van Schaick Fonds': publicaties en vernieuwing in het informatievak te stimuleren.

- **Eervolle vermelding** voor: het afstudeeronderzoek 'Walking a tightrope across the gap of digital preservation and environmental sustainability' van Sophie van Hoek. De jury schrijft over haar afstudeeronderzoek: 'Bewustzijn van de impact van digitale opslag is juist in tijden van klimaatverandering bijzonder relevant en dit afstudeeronderzoek biedt erfgoedinstellingen daarvoor zinnige en concrete handvatten'. Sophie van Hoek is overigens Senior medewerker Verwerven van het Nationaal Archief en dat is een prachtig toeval, maar echt een toeval.

- **De Victorine van Schaick prijs voor de beste studentenscriptie in het vakgebied**

Voor Melanie Augustinus voor haar scriptie 'What do we talk about when we talk about algorithmic literacy? A scoping review'.

Juryrapport:

'De scriptie bespreekt het concept van *algorithmic literacy*. *Algorithmic literacy* is een hot topic dat verwijst naar het bewustzijn, de kennis en vaardigheden die een informatiegebruiker nodig heeft om succesvol door het door algoritmes gevormde informatielandschap te bewegen. Om *algorithmic literacy* als concept te onderzoeken is de 'scoping review' als methode gekozen. De scoping review blijkt een bij uitstek geschikte methode om de stand van zaken rondom een relatief nieuw concept als *algorithmic literacy* in kaart te brengen. Om dit goed te doen moet je wel op een uiterst systematische manier tewerk gaan en dat heeft Augustinus voorbeeldig gedaan. Met groot taalgevoel en goed gebruik van (tref)woorden pelt ze het onderwerp systematisch af, om in alle ogenschijnlijke eenvoud door te dringen tot de kern. Het resultaat is dan ook veel meer dan alleen een samenvatting, of *status quaestionis*. Interessant is bijvoorbeeld hoe haar werkwijze aantoont dat een negatieve houding juist kan samenhangen met een grotere kennis over het onderwerp: geen afkeer dus, maar gezonde scepsis.

Uit het onderzoek van Augustinus bleek dat *algorithmic literacy* vaak wordt geplaatst binnen *information literacy*, *media literacy* en/of *digital literacy*. Gerelateerde concepten zijn attitude, handelingsmogelijkheid, vertrouwen en transparantie. Het onderzoek identificeerde ook vier thema's: de noodzaak van *algorithmic literacy*, bewustzijn van algoritmes als basis, onderwijzen en leren, en het bestuderen van *algorithmic literacy*. Je krijgt dankzij het

onderzoek van Augustinus een heel goed beeld van wat we al weten, maar ook waar de hiaten in onze kennis zitten ten behoeve van een toekomstige onderzoeksagenda. De studie concludeert bijvoorbeeld dat er behoefte is aan een beperktere en duidelijker gedefinieerde terminologie en dat bibliothecarissen en docenten interventies op regionaal of nationaal niveau moeten ontwikkelen en delen.’

Gezien de grote relevantie van het onderwerp, maar vooral de bewonderingswaardig systematische analytische behandeling ervan kent de jury de Victorine van Schaick Scriptieprijs 2023 toe aan Melanie Augustinus.

Aan de scriptieprijs is een geldbedrag van 1500 euro verbonden.

• De Victorine van Schaick prijs voor het beste initiatief in het vakgebied

Voor de bedenker (Hester Benedictus) en makers van de ‘Lees Sempel’ app

Juryrapport:

“In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder moeite met lezen, schrijven en/of rekenen.” Dat betekent dat circa 18 procent van de mensen in Nederland slechts beperkt toegang heeft tot het informatiedomein. Het maatschappelijk doel van digitale inclusie – een toekomstige situatie waarin iedereen mee kan doen aan technologische ontwikkelingen die bepalend zijn voor het dagelijkse leven – ligt nog ver buiten bereik. Initiatieven die dit doel dichterbij kunnen brengen zijn cruciaal voor de toekomst van onze democratie.

De jury heeft dan ook met grote waardering kennisgenomen van de introductie van de Lees Sempel app in de afgelopen zomer. De app is bedoeld om brieven van de overheid te helpen lezen met behulp van kunstmatige intelligentie (AI), aangezien maar liefst 30 procent van de Nederlanders overheidsbrieven te moeilijk vindt. Maak een foto van je brief, en de app vat de inhoud samen in begrijpelijke taal. De app is gratis te downloaden voor iPhone en Android. Deze innovatie bevat een unieke combinatie van kenmerken, waaronder:

- De laagdrempelige beschikbaarheid voor Nederlandstalige smartphonebezitters: de app is gratis;
- “AI for good” is de bedoeling: de ontwikkelaars willen laten zien dat kunstmatige intelligentie eindgebruikers kan helpen met hele praktische zaken. In dit geval; het lezen van ingewikkelde briefteksten.
- ‘Privacy by design’: een account aanmaken is niet nodig en gefotografeerde brieven komen niet in het taalmodel van OpenAI terecht.

Daar komt nog eens bij dat de app is gemaakt met het oogmerk zichzelf zo snel mogelijk overbodig te maken. Het enkele bestaan van deze app zou de opstellers van overheidscommunicatie alert moeten maken op de noodzaak om de zaken zo eenvoudig mogelijk te verwoorden. De jury staat daarmee geheel achter de doelstellingen van de Lees Simpel app en kent daarom dit jaar de Victorine prijs voor het meest innovatieve initiatief op het vakgebied van de informatiefprofessional toe aan bedenker en makers van de Lees Simpel app. Daaraan is een geldprijs van 2000 euro verbonden.'

Bedenker **Hester Benedictus** neemt namens het team de prijs in ontvangst. Andere teamleden zijn: Niels Hoogendoorn, Tycho Litjens, Lucas Meijer, Erwin Russel, Hugo Visser.

• De Victorine van Schaickpenning voor de beste publicatie in het vakgebied

De prijs voor de beste publicatie op het vakgebied – en daarmee de Victorine van Schaick Penning en het daaraan verbonden geldbedrag van €2500 – gaat dit jaar naar de bundel *Omdat lezen loont: Op naar effectief leesonderwijs in Nederland*, samengesteld door Yra van Dijk, Marie-José Klaver, Els Stronks en Micha Hamel en uitgegeven door Pica in 2022.

Juryrapport:

'Ten eerste vraagt het boek eens te meer aandacht voor de nog steeds onderschatte betekenis van lezen in onze complexe samenleving. Lezen vergroot kansen, leert nadenken, stimuleert het ontwikkelen van empathie en draagt bij aan wederzijds begrip. Lezen is onmisbaar voor bewust en betrokken burgerschap. Lezen verbetert het welzijn en de mentale gezondheid. Kortom, lezen is van cruciaal belang voor elk individu afzonderlijk en voor de samenleving als geheel, voor onze en voor de toekomstige generaties.

Daarnaast maakt het boek duidelijk dat alleen functioneel kunnen lezen niet genoeg is. Leesonderwijs moet jongeren niet alleen toegang geven tot schriftelijke informatie, maar hun ook leren daar alle kennis uit te halen die voor hun eigen ontwikkeling en hun ontwikkeling als burger van belang is en die te scheiden van desinformatie. Want lezen betekent je informeren én positioneren in de wereld om je heen. Het is daarom ernstig dat het met de leesvaardigheid van jongeren zo slecht is gesteld.

Het boek laat zich lezen als een mozaïek van reflecties op gebied van leesonderwijs en leesvaardigheid. Wetenschappers, leraren, bestuurders, beleidsmakers, bibliothecarissen, leerlingen en studenten, schrijvers en journalisten dragen elk een steentje bij aan een volledig en complex beeld van het probleem van de verminderde geletterdheid in Nederland. De auteurs zijn erin geslaagd om meerdere, veelgelaagde oorzaken te diagnosticeren van de zogenaamde 'leesvrees' en de kwalen van het leesonderwijs in Nederland. Maar daar blijft het niet bij. De experts doen heldere en concrete suggesties om de problemen ook op te

lossen. Het rijke perspectief van het boek laat zien: zo verschillend de oorzaken en zo divers de lezers, zo veelzijdig moeten de oplossingen zijn. Dit boek is voor alle stakeholders die een verschil kunnen maken. Met toch nog veel hoop en een gezonde dosis optimisme wijzen deze auteurs de weg naar een betere leescultuur in Nederland.'

Het is uitzonderlijk dat een prijs wordt toegekend aan een collectieve prestatie als deze. Naast de vier redacteuren hebben zo'n veertig experts een bijdrage aan de publicatie geleverd. Dat de jury toch voor deze bundel heeft gekozen is bovenal bedoeld om eens te meer de aandacht te vestigen op het vitale belang van lezen voor onze democratie. Graag kent de jury de Victorine van Schaickpenning 2023 voor de beste publicatie in het vakgebied toe aan de redactie van de bundel Omdat lezen loont.'

Micha Hamel neemt namens de redactie de prijs in ontvangst.

De jury van de Victorine van Schaick-prijzen:

- Saskia van Bergen,
- Margareth Bles,
- Annet Dekker,
- Peter van Eijk,
- Marta Kargól,
- Elsbeth Kwant
- Adriaan van der Weel
- Antoinette van Zanten